

Státní sociální podpora

Státní sociální podpora (též nazývaná v obecné teorii sociálním zaopatřením) se vztahuje na sociální situace, které jsou obecně společností akceptovány a považovány za potřebné k řešení. Jedinec nebo sociální skupina k tomu, aby čerpali plnění z této oblasti, nemusejí v předstihu být účastní nějakého pojistného systému ani předem odkládat část finančních prostředků k zajištění budoucích potřeb. Tato systémová součást nastupuje, jakmile nastane ona předvídaná sociální událost, která je v zájmu společnosti. Obvykle je tato oblast zaměřena na podporu dětí a rodin, sociální prevenci apod. Financována je ze státního rozpočtu a je založena na nejširší sociální solidaritě.

I pro státní sociální podporu můžeme vymezit pojmové znaky:

- jedná se o povinné státní zabezpečení,
- v zákonné úpravě je definován osobní rozsah – tj. okruh oprávněných osob,
- v zákonné úpravě je přesně definován věcný rozsah – tj. vymezení sociálních událostí, druhy dávek, podmínky vzniku nároku na dávku a její výše,
- příjemce dávky nepřispívá finančně do systému,
- systém je prováděn státem a financován státním rozpočtem.

V našem systému sociálního zabezpečení vyjadřuje podíl státu na krytí nákladů na výživu a ostatní základní potřeby rodin s dětmi. Jejím prostřednictvím se realizuje zejména státní rodinná a populační politika.

Prameny

- zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu,
- vyhláška č. 207/1995 Sb., kterou se stanoví stupně zdravotního postižení a způsob jejich posuzování pro účely dávek státní sociální podpory,
- vyhláška č. 322/2005 Sb., o dalším studiu, popřípadě výuce, které se pro účely státní sociální podpory a důchodového pojištění považují za studium na středních a vysokých školách
- sdělení MPSV č. 490/2006 Sb., kterým se vyhlašuje částka 50 % průměrné měsíční mzdy v národním hospodářství pro účely životního a existenčního minima a částka 40 % průměrné měsíční mzdy v nepodnikatelské sféře pro účely stanovení rodičovského příspěvku.

Osobní rozsah státní sociální podpory podle § 3 zákona č. 117/1995 Sb.:

- fyzická osoba s trvalým pobytem na území ČR, stejnou podmínku musejí splňovat i její rodinní příslušníci (společně posuzované osoby),
- cizinec s dlouhodobým pobytem delším než 365 dnů; tato podmínka se nezkontroluje u dětí cizinců hlášených k pobytu na území ČR a narozených na území ČR, a to do jednoho roku věku,
- nezletilé děti svěřené na území ČR do péče nahrazující péči rodičů nebo do ústavní péče – tato podmínka se nevyžaduje,
- fyzická osoba, které byla tato podmínka prominuta,
- občané členských států EU a jejich rodinní příslušníci, pokud poskytování těchto dávek nevyplývá z nařízení Rady č. 1408/71 o aplikaci soustav sociálního zabezpečení

na osoby zaměstnané, samostatně výdělečně činné a jejich rodinné příslušníky pohybující se v rámci Společenství, nebo z nařízení Rady č. 1612/68 o volném pohybu pracovníků v rámci Společenství.

V souvislosti s vymezením pojmu oprávněná fyzická osoba je nutno brát v úvahu vymezení pojmu **rodina** podle § 7 zkoumaného zákona. Rodinou se rozumí oprávněná osoba a společně s ní posuzované osoby, kterými jsou:

- nezaopatřené děti,
- nezaopatřené děti a rodiče těchto dětí
- manželé, partneři nebo druh a družka, nejde-li o rodiče
- nezaopatřené děti, jejich rodiče, pokud jsou nezaopatřenými dětmi a jsou osamělí, a rodiče těchto rodičů

pokud s oprávněnou osobou spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby. V ustanovení § 7 jsou stanoveny i případné výjimky při posuzování rodiny a začlenění jednotlivých osob do tohoto seskupení.

Věcný rozsah podle § 2 zákona č. 117/1995 Sb.

- dávky poskytované v závislosti na výši příjmu
 - přídavek na dítě,
 - sociální příplatek,
 - příspěvek na bydlení,
- ostatní dávky
 - rodičovský příspěvek,
 - příspěvek na školní pomůcky,
 - dávky péstounské péče,
 - o příspěvek na úhradu potřeb dítěte,
 - o odměna péstouna,
 - o příspěvek při převzetí dítěte,
 - o příspěvek na zakoupení motorového vozidla,
 - porodné,
 - pohřebné.

Základní charakteristika dávek:

- dávky obligatorní
- dávky peněžité
- dávky opakující se: přídavek na dítě, sociální příplatek, příspěvek na bydlení, rodičovský příspěvek, z dávek péstounské péče potom příspěvek na úhradu potřeb dítěte, odměna péstouna
- dávky jednorázové: příspěvek na školní pomůcky, porodné, pohřebné a z dávek péstounské péče příspěvek při převzetí dítěte a příspěvek na zakoupení motorového vozidla.

Orgány státní sociální podpory podle § 2a zákona č. 117/1995 Sb.

- úřady státní sociální podpory
 - úřady práce
 - úřady městských částí v hlavním městě Praze
- krajské úřady, Magistrát hlavního města Prahy
- Ministerstvo práce a sociálních věcí

Právní vztahy státní sociální podpory

Ve státní sociální podpoře na rozdíl od sociálního pojištění existují pouze dávkové vztahy, které vznikají v okamžiku, kdy jsou splněny podmínky stanovené pro nárok na jednotlivé dávky. Subjektem těchto vztahů je oprávněná osoba podle jednotlivých dávek a příslušný úřad státní sociální podpory. V těchto právních vztazích vystupují i další subjekty, jimž zákon ukládá povinnosti informačního a osvědčovacího charakteru (jiné správní úřady, zaměstnavatel, škola apod.).

Oprávněná osoba má v tomto vztahu základní právo – právo, aby jí byla při splnění stanovených podmínek poskytnuta dávka. Samozřejmě má i povinnosti:

- povinnost ohlašovací (do 8 dnů oznámit změny ve skutečnostech rozhodných pro nárok na dávku, její výši nebo výplatu)
- povinnost osvědčovací (osvědčit ve stanovené lhůtě skutečnosti rozhodné pro nárok na dávku, její výši)
- povinnost podrobit na vyzvu odbornému vyšetření zdravotního stavu.

Vymezení některých pojmů

pojem **nezaopatřené dítě** podle § 11 a následujících zákona č. 117/1995 Sb.

- dítě ve věku do skončení povinné školní docházky (nevyvratitelná právní domněnka)
- dítě po skončení povinné školní docházky, nejdéle však do 26. roku věku, jestliže
 - se soustavně připravuje na budoucí povolání, nebo
 - se nemůže soustavně připravovat na budoucí povolání nebo vykonávat výdělečnou činnost pro nemoc nebo úraz, nebo
 - z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu je neschopno vykonávat soustavnou výdělečnou činnost.

příjem rozhodný pro přiznání dávky

Za tento příjem se považuje měsíční příjem rodiny (§ 5), tj. oprávněné osoby a společně posuzovaných osob, zjištěný z rozhodného období (§ 6).

životní minimum

posuzuje se podle zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu – viz druhá část těchto sylabů

Přídavek na dítě

je opakující se, obligatorní a peněžitou dávkou státní sociální podpory, závislou na výši příjmů v rodině, která má pomáhat rodinám pokrývat náklady spojené s výchovou a výživou dítěte. Oprávněnou osobou je nezaopatřené dítě samo, do doby jeho zletilosti je dávka vyplácena tomu, kdo má dítě v přímém zaopatření (zákonný zástupce, soudem stanovený opatrovník, pěstoun, ústav sociální péče apod.), od jeho zletilosti se dávka vyplácí přímo jemu. Je závislý na rozhodném příjmu rodiny a poskytuje ve třech úrovních:

- ve zvýšené výměře,
- v základní výměře,
- ve snížené výměře.

Výše přídavku na dítě se odvozuje násobkem od částky životního minima, koeficient je závislý na úrovni přiznání přídavku.

Sociální příplatek

je opakující se, obligatorní a peněžitou dávkou státní sociální podpory, závislou na výši příjmů v rodině, jejímž účelem je rovněž napomáhat s pokrýváním nákladů spojených

s výchovou a výživou nezaopatřeného dítěte. Oprávněnou osobou je rodič, pečující alespoň o jedno nezaopatřené dítě, jestliže rozhodný příjem v rodině je nižší než součin částky životního minima rodiny a zákonem stanoveného koeficientu.

Výše příplatku je odvozuje od částky životního minima dítěte a zvyšuje se v případech, je-li dítě nebo rodič zdravotně postižený apod.

Příspěvek na bydlení

je rovněž opakující se, obligatorní a peněžitou dávkou státní sociální podpory, závislou na výši příjmů v rodině, jejímž účelem je přispět na úhradu nájemného pro rodiny s nižšími příjmy. V tomto příspěvku není výslovně zachycen účel – podpora dětí v rodině. Oprávněnou osobou je vlastník nebo nájemce bytu, hlášený v bytě k trvalému pobytu, jestliže jeho náklady na bydlení přesahují částku součinu rozhodného příjmu v rodině a stanoveného koeficientu a součin rozhodného příjmu v rodině a stanoveného koeficientu není vyšší než částka normativních nákladů na bydlení, které je uvedeným zákonem rovněž definována.

Výše příspěvku činí rozdíl mezi normativními náklady na bydlení a rozhodným příjmem rodiny násobeným stanoveným koeficientem.

Rodičovský příspěvek

je opakující se, obligatorní a peněžitou dávkou státní sociální podpory, která již nezávisí na výši příjmu v rodině. Jejím účelem je vytvoření finančních podmínek pro péči o dítě zejména v době, kdy je rodič na rodičovské dovolené (délka se však nekryje, protože rodičovská dovolená podle ZP je do tří let věku dítěte). Oprávněnou osobou je rodič, který celodenně a řádně pečuje o dítě ve věku do čtyř let nebo o dítě do sedmi let, jestliže je dlouhodobě zdravotně postižené nebo dlouhodobě těžce zdravotně postižené. Současně jsou stanoveny podmínky, které umožňují i částečnou návštěvu předškolních zařízení dítětem, popřípadě výdělečnou činnost rodiče.

Výše rodičovského příspěvku byla původně odvozována od životního minima rodiče, po různých (i populistických úpravách) odpovídá částce 40 % průměrné měsíční mzdy v nepodnikatelské sféře dosažené podle ČSÚ za kalendářní rok, který o dva roky předchází kalendářnímu roku, v němž se dávka poskytuje.

Dávky pěstounské péče

mají poněkud jiný charakter než ostatní dávky státní sociální podpory, jejich účelem je sice opět přispět na úhradu potřeb nezaopatřeného dítěte, ale současně částečně řeší i odměnu pěstounů.

Příspěvek na školní pomůcky

je jednorázová, obligatorní a peněžitá dávka, která je sice zařazena mezi dávky, které nejsou závislé na výši příjmu v rodině, avšak vzhledem ke stanoveným podmínkám pro vznik nároku na dávku, lze říci, že se jedná o nepřímo testovanou dávku. Oprávněnou osobou je nezaopatřené dítě, které bylo přihlášeno k zápisu k povinné školní docházce a má nárok na příspěvek na dítě. Náleží jen jednou a jeho výše je určena pevnou částkou 1.000,- Kč.

Porodné

je jednorázová, obligatorní a peněžitá dávka, nezávislá na výši příjmu v rodině.

Oprávněná osoba

- žena, která porodila dítě,
- muž, jestliže žena, která porodila dítě, zemřela a dávka nebyla vyplacena jiné osobě,
- osoba, která převzala dítě do jednoho roku věku do trvalé péče nahrazující péči rodičů.

Výše porodného se odvozuje od životního minima dítěte a stanoveného koeficientu, který zohledňuje ještě počet současně narozených dětí.

Pohřebné

je jednorázovou, obligatorní a peněžitou dávkou, která je zde zařazena zcela neorganicky (nijak nesouvisí s účelem státní sociální podpory). Oprávněnou osobou je osoba, která vypravila pohřeb osobě, jež měla ke dni smrti trvalý pobyt na území ČR nebo pohřeb byl vypraven v ČR. Výše dávky činí 5.000,- Kč.